

ZWEVEGEM, ELLESTRAAT 83

Archeologienota: Programma van maatregelen.

RAPPORT NR. 1039

Titel

Archeologienota Zwevegem, Ellestraat 83: Programma van maatregelen

Auteur(s)

Mitchell van Baal & Jeroen Verrijckt

Erkende archeoloog

2015/00053 - Jeroen Verrijckt

Projectnummer J. Verrijckt

2021-374

Projectnummer Onroerend Erfgoed

2022G1

Plaats en datum

Beerse, 5/07/2022

INHOUD

1	Administratieve gegevens	3
1	Gemotiveerd advies	4
1.1	Aanleiding vooronderzoek	4
1.2	Resultaten vooronderzoek	4
1.3	Afweging noodzaak verder onderzoek	6
2	Programma van maatregelen	8
3	bibliografie	9

1 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectcode J. Verrijckt		2021-374
Projectcode Onroerend Erfgoed		2022G1
Locatie	Provincie	West-Vlaanderen
	Gemeente	Zwevegem
	Straat	Ellestraat
Kadastrale gegevens	Gemeente	Zwevegem
	Afdeling	1 (Zwevegem)
	Sectie	B
	Percelen	298b3, 298c3, 303d, 310h
Coördinaten	Noordoost	X: 78 745 Y: 166 869
	Noordwest	X: 78 778 Y: 166 839
	Zuidoost	X: 78 623 Y: 166 707
	Zuidwest	X: 78 503 Y: 166 724
Oppervlakte plangebied		14.739 m ²
Oppervlakte bodemingreep		7.650 m ²
Erkend Archeoloog		2015/00053 Jeroen Verrijckt
Projectcode J. Verrijckt		2021-374

1 GEMOTIVEERD ADVIES

1.1 Aanleiding vooronderzoek

De aanleiding van het vooronderzoek is de aanvraag van een omgevingsvergunning voor een bouw langsheen de Ellestraat te Zwevegem. Meer informatie over de aanleiding van het vooronderzoek is terug te vinden in het verslag van resultaten.

1.2 Resultaten vooronderzoek

Tijdens het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem kon enkel het bureauonderzoek uitgevoerd worden. Op basis van dit vooronderzoek zonder ingreep in de bodem was het mogelijk om met voldoende zekerheid een uitspraak te doen over de aanwezigheid en waarde van archeologisch erfgoed op het terrein.

“Het plangebied ligt in de huidige gemeente Zwevegem. De oudste vermelding gaat terug tot in 1063 als Sueuegehem. De etymologische betekenis verraadt een Frankische afkomst en zou neerkomen op: woning van de lieden van Swibo. Op historisch kaartmateriaal is het plangebied steeds gelegen in een uitgestrekt landbouwareaal, net naast de Slijpbeek. Hierdoor is de verwachting op archeologische sites uit de nieuwe tijd en nieuwste tijd laag.

De gemeente situeert zich in het zuidwesten van West-Vlaanderen tussen de Leie en de Schelde en heeft een licht golvend reliëf. De heuvels behoren tot de uitlopers van de Vlaamse Ardennen en de West-Vlaamse heuvels. De zuidelijke helft van de fusiegemeente behoort tot de Scheldevallei. De waterscheidingslijn loopt over een heuvelkam met voornamelijk vruchtbare leemgrond, die van het noordoosten naar het zuidwesten loopt en waar zich de hoogste punten van de gemeente bevinden. In de lager gelegen gebieden zijn er zandlemiger stroken. De deelgemeente Zwevegem wordt gekenmerkt door een licht heuvelend landschap met hoogteverschillen tussen de 17 en 62 m dat doorsneden wordt door verschillende waterlopen: Keibeek, Kasteelbeek, Lettenhofbeek, Otterbeek en Slijpbeek. Het plangebied bevindt zich volgens het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHM) tussen 20,15 en 21,72 m + TAW. Hierbij ligt het bebouwde gedeelte duidelijk hoger. Er heeft waarschijnlijk een lichte nivellering (ophoging?) plaatsgevonden om de bebouwing en verharding op gelijk niveau te krijgen. In het noorden vormt de Slijpbeek de grens, in het zuiden is er een gracht. Deze gracht heeft een uitloper binnen het plangebied in het oosten die zich duidelijk aftekent. Het oostelijke deel bevat, behalve de beek, geen abnormale hoogte of laagtes. Er zijn geen abnormale overgangen bij de grenzen op te merken.

Op de bodemkaart van Vlaanderen is de bodem in het plangebied grotendeels gekarteerd als matig natte leembodem met structuur B horizont (Adb), met een deel matig natte leembodem zonder profiel (Adp) in het westen en in het oosten en een deel matig natte zandleembodem met textuur B horizont (Lda) in het zuiden. De Adb-gronden lijken qua vorm overeen te komen met de huidige Slijpbeek en de grachten rondom het plangebied. Hierdoor wordt er verwacht dat er binnen het plangebied een B-horizont aanwezig is. Binnen het plangebied werd in 1966 een boring gezet. Deze is gesitueerd op de plaats waar er op vandaag verharding ligt. Daaruit kwam naar voor dat het quartaire vlak 8,5 meter dik was. Het tertiaire vlak is inderdaad te omschrijven als afzettingen van de Formatie van Kortrijk. De ploeglaag was in die periode 20 cm dik en is te omschrijven als bruine zandleem. Daaronder ligt er een laag licht geelbruine leem tot op een diepte van 2,5m. Op heden ligt er verharding die ongeveer 50 à 60 cm verstoring heeft teweeg gebracht.

Maar deze lithologische beschrijving kan eventueel wel doorgetrokken worden naar het oostelijke deel van het terrein, waar er op basis van het bureauonderzoek geen grootschalige historische of recente verstoring kan aangetoond worden. Gelet op de landschappelijke ligging, in een omgeving met enkele beekvalleien, is er een hoge verwachting voor steentijdartefactensites aanwezig.

Het plangebied zelf kent geen archeologische en historische gegevens. In de omgeving werden een heel aantal laat middeleeuwse sites met walgracht aangeduid. Hoewel deze allemaal met cartografie (onderzoek zonder ingreep in de bodem) werden vastgesteld, geeft het wel aan dat in die periode de wijde regio zeker interessant was voor menselijke activiteit én bewoning. Vier terreinen werden archeologisch onderzocht. Twee terreinen bleken relatief verstoord te zijn en brachten geen tot amper archeologische waarden aan het licht. Tijdens een opgraving in 2007 op zo'n 950 meter naar het zuidwesten toe werd lithisch materiaal uit het late neolithicum en aardewerk uit de late middeleeuwen en postmiddeleeuwen opgegraven. De laatste, Zwevegem Avelgemstraat, op zo'n 600 meter ten noorden van het plangebied bleek wel heel interessant. Daarop werden sporen en vondsten aangesneden die duidelijk maakten dat het ging om een perifere site bij een late ijzertijd en Romeinse nederzetting. Ook werden er houtskoolmeilers uit de vroege of volle middeleeuwen aangetroffen.

Op basis van de gekende archeologische en historische waarden, is er een matige tot hoge verwachting voor sites vanaf de steentijden tot en met de late middeleeuwen.

De opdrachtgever plant op het terrein eerst een gedeeltelijke sloop, gevolgd door de uitbreiding van de bestaande situatie. In totaal zullen de geplande werken zo'n 7.243 m² beslaan. In eerste instantie wordt de steenslagverharding, betonverharding en betontegels weggehaald, alsook het oudste gebouw. De westelijke loods en de asfaltverharding op de oprit blijven behouden. Voor de gegevens omtrent het te slopen gebouw werd gekeken naar het sloopopvolgingsplan. Er is een kelder aanwezig die ongeveer 1,5 tot 2 meter onder maaiveld reikt. De oppervlakte werd niet meegedeeld. Opbouw en diepte van de funderingen kon niet nagegaan worden tijdens het onderzoek. Er wordt daarom op heden uitgegaan van een theoretische 80 cm, wat de bovengrens is voor vorstvrije ondergrond. De verharding heeft een dikte van ca. 50 à 60 cm (inclusief uitkoffering). In totaal wordt er zo'n 3.700 m² gesloopt, waarvan 1.625 m² gebouw.

Na de sloop wordt de nieuwbouw gerealiseerd. De geplande situatie overlapt quasi volledig met de sloop. De bestaande loods wordt intern gerenoveerd. In het oosten komt een uitbreiding op de loods (1.068 m²). Op de plaats van het gesloopt gebouw komt een klein kantoorgebouw (275 m²) te staan. De vloerplaten van deze gebouwen zullen even dik zijn als de huidige bebouwing. Errond komt er nieuwe ruimte voor parking met waterdoorlatende klinkers en verharding (grotendeels asfalt, maar ook beton). Alles samen komt er ca. 5.900 m² nieuwe verharding. De asfalt- en betonverharding zal eveneens even dik zijn als de huidige verharding, de nieuwe klinkers zullen minder diep reiken. Om dit te kunnen realiseren wordt het oostelijke gedeelte van het terrein in het westen genivelleerd: er wordt grotendeels opgehoogd – dit met een maximum van ca. 30 cm – en naar de gracht toe wordt er kleinschalig afgegraven met maximaal 8 cm. Deze nivellering zal plaatsvinden op de plaatsen waar de uitbreiding en nieuwe verharding komt te liggen. Hiervoor wordt eerst de teelaarde afgegraven.

Aangezien de nieuwe verharding en het kantoorgebouw in het westen niet dieper zullen gaan dan de gekende verstoring van de weg te halen verharding en het te slopen gebouw, is de impact op deze plaats laag te noemen. In het oosten wordt er echter nieuwe grond aangesneden. Hier is de impact dus groot te noemen.

Op basis van bovenstaande gegevens is er een matige tot hoge archeologische verwachting toe te schrijven voor sites vanaf de steentijd tot en met de middeleeuwen. Er is een lage verwachting voor eventuele archeologische sites uit de recentere perioden.”¹

Tijdens het eerder uitgevoerde bureauonderzoek werd er een matige tot hoge archeologische verwachting opgesteld voor het plangebied. Inmiddels heeft er een proefsleuvenonderzoek plaatsgevonden waaruit bleek dat er zich geen waardevolle archeologische site binnen de contouren van het plangebied bevindt. De archeologische verwachting dient dan ook naar beneden bijgesteld te worden. Op basis van de huidige kennis van het terrein kan gesteld worden dat er geen archeologie te verwachten valt binnen het plangebied en er dus een zéér lage archeologische verwachting voor alle periodes geldt. De door de opdrachtgever geplande werken zullen dus ook geen invloed hebben op eventueel in de bodem aanwezig archeologisch erfgoed.

Op basis van eerder uitgevoerde onderzoeken binnen het plangebied kan een potentieel op kennisvermeerdering geformuleerd worden.

Gelet op het ontbreken van een archeologisch waardevolle site binnen het plangebied, is er geen kennisvermeerdering te behalen wanneer er verder archeologisch onderzoek plaatsvindt.

1.3 Afweging noodzaak verder onderzoek

Na een uitgebreide bureaustudie waarbinnen archeologische, historische, cartografische, geologische, geografische en bodemkundige bronnen werden onderzocht en teruggekoppeld aan het hedendaagse terreingebruik en de bouwplannen van de opdrachtgever, kan geconcludeerd worden dat er geen waardevolle archeologische site aanwezig is binnen de contouren van het plangebied.

Na een fase in het vooronderzoek volgt geen verder vooronderzoek, zonder ingreep in de bodem of met ingreep in de bodem, indien op basis van de reeds uitgevoerde fase(s) van het vooronderzoek voldoende informatie gegenereerd is om (Code van Goede Praktijk, p. 31):

1. Een archeologienota of nota op te maken die de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site afdoende staft, of;
2. Een archeologienota of nota op te maken die het ontbreken van potentieel op kennisvermeerdering afdoende staft (doordat de geplande bodemingrepen geen impact hebben op het eventueel aanwezige erfgoed of doordat verder onderzoek van het aanwezige erfgoed geen nuttige kenniswinst zou opleveren), of;
3. Een archeologienota of nota op te maken die de noodzaak voor een archeologische opgraving staft én een plan van aanpak hiervoor biedt, of;
4. Een archeologienota of nota op te maken die de mogelijkheid voor een behoud in situ staft én een plan van aanpak hiervoor biedt.

¹ VROMANS A., VERRIJCKT J., 2021: p 38-39

Na het eerder uitgevoerde proefsleuvenonderzoek², kon op basis van deze fase van het vooronderzoek voldoende informatie gegenereerd worden om aan te tonen dat de geplande bodemingrepen geen impact zullen hebben op het eventueel aanwezige erfgoed (punt 2). Bijgevolg is dat dit proefsleuvenonderzoek verwerkt kon worden in de nieuwe Archeologienota, waardoor de nieuwe Archeologienota de Afwezigheid van een archeologische site voldoende staft (punt 1).

Op basis van bovenstaande argumentatie word een advies gegeven om de terreinen vrij te geven voor verdere ontwikkeling.

Een programma van maatregelen werd hierdoor niet opgemaakt.

Hierbij rekening houdend dat de geplande werken deze diepte niet zullen bereiken, adviseert J. Verrijckt bvba om het plangebied vrij te geven voor verdere ontwikkelingen.

² VAN EYCK B., VERRIJCKT J., 2022. Nota landschappelijk bodemonderzoek, proefsleuven Zwevegem, Ellestraat 83: Verslag van Resultaten.

2 PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek kan geconcludeerd worden dat er geen vervolgonderzoek noodzakelijk is. Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek is met voldoende zekerheid een uitspraak te doen over de aanwezigheid en waarde van archeologisch erfgoed, het potentieel op kennisvermeerdering en de haalbaarheid van eventueel verder onderzoek.

Een doorslaggevende factor in het bepalen of verder onderzoek noodzakelijk is, is het reeds uitgevoerde onderzoek mét ingreep in de bodem door middel van proefsleuven. De beslissing om geen vervolgonderzoek te adviseren steunt op de volgende redenering:

- Voldoende info aanwezigheid site: Ja
- Site aanwezig: Nee, er zijn tijdens het eerder uitgevoerde proefsleuvenonderzoek geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van een archeologische site aangetroffen.³
- Voldoende info over kennispotentieel en technische haalbaarheid project: Begin 2022 werd er, conform het eerdere Programma van Maatregelen, een landschappelijk bodemonderzoek en een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Uit deze onderzoeken is gebleken dat er geen waardevolle archeologische site aanwezig is binnen de contouren van het plangebied. Er is dus geen kenniswinst te behalen wanneer er verder archeologisch onderzoek plaatsvindt. J. Verrijckt bvba geeft dan ook het advies om de terreinen vrij te geven.

Indien tijdens de werkzaamheden toch archeologische resten worden aangetroffen, blijven de bepalingen voor het melden van toevalsvondsten van kracht. Deze bepalingen zijn terug te vinden in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet. Eventuele toevalsvondsten dienen binnen drie dagen na ontdekking gemeld te worden bij Onroerend Erfgoed.

³ VAN EYCK B., VERRIJCKT J., 2022. Nota landschappelijk bodemonderzoek, proefsleuven Zwevegem, Ellestraat 83: Verslag van Resultaten.

3 BIBLIOGRAFIE

- BORSBOOM, A. & VERHAGEN, P. 2012. *KNA Leidraad Inventariserend Veldonderzoek Deel: Proefsleuvenonderzoek (IVO-P)*. SIKB
- HANECA, K., DEBRUYNE, S., VANHOUTTE, S., & ERWYNCK, A. 2016. Archeologische vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie, Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed 48.
- TOL, A. J., VERHAGEN, P. & VERBRUGGEN, M. 2012. *Leidraad inventariserend veldonderzoek. Deel: karterend booronderzoek*, KNA-leidraden, Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer, Gouda.
- VAN GILS, M. & MEYLEMANS, E. 2019. *Prospecteren naar steentijd artefactensites – versie 1*, agentschap Onroerend Erfgoed.
- Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (versie 4.0), 2019.